

Lesbrief 49: juni 2018

Wilt u laten weten wat u van deze TLPST vond? Hebt u tips voor de volgende aflevering? Mail ons: redactie@onzetaal.nl.

Dankjewel zeggen? Daar bedank ik voor!

“Ik weet al hoe je dankjewel zegt”, zegt de Nieuw-Zeelandse Somi, die in Nederland logeert, in een krantenartikel. Er staat bij: “Dat die dankjewel oprecht is, laat Somi graag blijken.” Maar dankjewel zeggen, hoe normaal is dat?

> [Lees verder](#)

Je handen wassen in de wc

Stel dat een lerares tegen een autistisch meisje zegt: ‘Je hebt verf aan je handen. Ga ze maar even wassen in de wc.’ Dan kan het gebeuren dat ze het meisje even later met haar handen in de wc-pot vindt. Want dat was toch wat de juf had opgedragen? Ze heeft ‘in de wc’ dus opgevat als letterlijk ‘in de wc-pot’. Waarom nemen de meeste mensen in het dagelijks leven de taal bijna nooit letterlijk, maar autistische mensen juist wél?

> [Lees verder](#)

Dankjewel zeggen? Daar bedank ik voor!

Een [berichtje](#) op internet. De titel is: "Somi logeert tijdens het Vocalisten Concours bij Peter en Marjo: 'Ik weet al hoe je dankjewel zegt'". En in de tekst staat: "Dat die dankjewel oprecht is, laat Somi graag blijken." Maar 'dankjewel' zeggen, is dat de normaalste zaak van de wereld?

We leren in het Nederlands dankjewel zeggen omdat het een vorm van beleefdheid is. Wordt daar overal ter wereld zo over gedacht? Wetenschappers hebben het onderzocht. En wat stelden ze vast?

Dankjewel zeggen komt vooral voor in talen en culturen die bekendstaan als *WEIRD* (Western, Educated, Industrialized, Rich, Democratic). Andere culturen vinden dankjewel zeggen overdreven en onbeleefd. Dat doe je daar gewoon niet! Een dankjewel zou alleen maar benadrukken dat de een de ander iets schuldig is.

Hoe hebben de onderzoekers dat [ontdekt](#)? Ze keken in acht verschillende talen en culturen van over de hele wereld naar alledaagse situaties waarin mensen hulp vragen. Als je iemand vraagt om iets aan te geven, vast te houden of weg te leggen, dan doet de ander dat in 87,8 procent van de gevallen. Mensen vinden het dus eigenlijk heel normaal elkaar te helpen.

In maar 5,5 procent van de gevallen weerklonk er een dankjewel. Het hoogst scoorde het Engels met 14,5 procent, het laagst het Cha'palaa, een taal uit Ecuador. De sprekers van het Cha'palaa zeggen nooit dankjewel tegen elkaar.

De wetenschappers leiden daaruit af dat een woordje als *dankjewel* niets zegt over de vriendelijkheid of dankbaarheid van mensen. Het is eigenlijk maar een 'goedkoop' woord: een aardigheidje, maar geen uiting van oprechte verbinding. Een goede onderlinge verstandhouding waarbij je elkaar gewoon helpt, is veel meer waard.

Vragen en opdrachten

Lees de tekst nog niet. Beantwoord eerst vraag 1.

- 1a** Heb jij thuis geleerd om dankjewel te zeggen?
- 1b** Zeg jij vaak dankjewel als je iets van iemand krijgt of als iemand iets voor je doet?
 - a. Ja, altijd, want
 - b. Soms, want
 - c. Nee, nooit, want
- 2** Bespreek de antwoorden op vraag 1 in de klas.

Lees nu de hele tekst. Lees ook het [artikel](#) waarover de tekst gaat. (De vragen hierbij vind je op de volgende pagina.)

-
- 3 De meeste Nederlanders vinden het beleefd als je dankjewel zegt. In de tekst en het [artikel](#) staat dat het in andere culturen juist onbeleefd wordt gevonden als je dat doet. Leg die laatste mening uit.
 - 4 Psychologen en taalwetenschappers noemen de landen waar dankjewel wordt gezegd *WEIRD*. Waarom hebben ze die afkorting gekozen?
 - 5 In de laatste alinea van de tekst staat dat de wetenschappers uit het onderzoek hebben afgeleid dat “een woordje als dankjewel niets zegt over de vriendelijkheid of dankbaarheid van mensen”. Leg in je eigen woorden uit wat ze hiermee bedoelen.
 - 6 De titel van het [artikel](#) waar deze tekst over gaat is: “Dankjewel: geen woorden, maar daden”. Waarom past deze titel goed bij het artikel?

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Je handen wassen in de wc

Stel dat een lerares tegen een autistisch meisje zegt: 'Je hebt verf aan je handen. Ga ze maar even wassen in de wc.' Dan kan het gebeuren dat ze het meisje even later haar handen in de wc-pot ziet wassen. Want dat was toch wat de juf had opgedragen? Ze heeft 'in de wc' dus opgevat als letterlijk 'in de wc-pot'. Waarom nemen de meeste mensen in het dagelijks leven de taal bijna nooit letterlijk, maar autistische mensen juist wél?

In [dit YouTube-filmpje](#) wordt uitgelegd dat autistische mensen op een andere manier met taal omgaan dan anderen. Ze nemen alles veel letterlijker en het is daarom goed daarop te letten bij het communiceren.

Door het filmpje ga je ook beseffen hoe vaak we in het dagelijks leven iets anders zeggen dan we bedoelen. Als het koud in de kamer is en iemand zegt 'Het is koud', dan bedoelt hij vaak: 'Doe de deur eens dicht.' Als je aan tafel zit en iemand vraagt 'Kun je het zout aangeven?', is het niet de bedoeling dat je 'Ja, dat kan ik' zegt, maar dat je daadwerkelijk het zout aangeeft. Meestal denk je daar niet eens over na: je begrijpt dat de ander iets anders bedoelt dan hij letterlijk zegt en daardoor loopt de communicatie gesmeerd.

Er zijn dus allerlei regels voor niet-letterlijke communicatie. Wat voor regels zijn dat? Daar wordt al zo'n veertig jaar onderzoek naar gedaan. Dat vakgebied heet 'pragmatiek': wetenschappers onderzoeken de manier waarop taal in de praktijk wordt gebruikt. In [dit \(misschien een beetje ingewikkelde\) artikel](#) wordt uitgelegd wat er inmiddels al is ontdekt.

Een onderdeel van autisme kan dus zijn dat je juist problemen hebt met die pragmatiek, en dat je liever hebt dat mensen wél letterlijk zeggen wat ze bedoelen. Dat ze dus zeggen 'Was je handen maar bij de wastafel in de ruimte waar de wc's zijn' bijvoorbeeld, ook al is dat misschien omslachtiger.

Vragen en opdrachten

- 1a** Heb je weleens een situatie meegemaakt waarin je dat wat iemand tegen je zei helemaal verkeerd opvatte?
- 1b** Bespreek in de klas jullie antwoorden op vraag 1a.

- 2a** Wat bedoelt een leraar als hij vraagt: 'Wil je even je mond houden?'
- 2b** Wat zou je kunnen antwoorden als je de vraag letterlijk neemt?

- 3a** Wat wordt er bedoeld als er op een verpakking 'Schudden voor gebruik' staat?
- 3b** Wat zou iemand doen die de opdracht letterlijk neemt?

- 4** Bedenk zoveel mogelijk dingen die iemand kan bedoelen als hij zegt: 'Zo, het is al laat, zeg!'

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Antwoorden eerste onderwerp

- 1 Eigen antwoord.
- 2 -
- 3 In culturen waar dankjewel zeggen onbeleefd wordt gevonden, vinden de mensen het logisch dat je wordt geholpen als je hulp nodig hebt. Daar hoef je dus geen dankjewel voor te zeggen.
- 4 De afkorting *WEIRD* staat letterlijk voor *Western* (westers), *Educated* (opgeleid/geschoold), *Industrialized* (geïndustrialiseerd), *Rich* (rijk) en *Democratic* (democratisch). Het Engelse woord *weird* betekent 'vreemd'. De psychologen en taalwetenschappers vinden namelijk dat de mensen die horen bij de talen en culturen die onder *WEIRD* vallen, niet meer leven zoals de mens vroeger leefde. Ze hebben daardoor andere (vreemde) ideeën en opvattingen.
- 5 Uit het onderzoek blijkt dat mensen die geen dankjewel zeggen niet zonder meer mensen zijn die onvriendelijk of ondankbaar zijn. En andersom geldt hetzelfde.
- 6 Het gaat de meeste mensen erom dat je goede dingen (zoals iets voor een ander doen) niet alleen zégt, maar ze vooral dóét.

Antwoorden tweede onderwerp

- 1a Eigen antwoord.
- 1b -
- 2a De leraar bedoelt: 'Ik wil graag dat je je mond houdt.'
- 2b Je zou dan kunnen antwoorden: 'Nee, dat wil ik niet.' (Of: 'Ja, dat wil ik.')
- 3a De verpakking moet geschud worden om de inhoud te mengen.
- 3b Iemand die de woorden letterlijk neemt, zal zichzelf of misschien zijn hoofd schudden.
- 4 Eigen antwoorden. Bijvoorbeeld: 'Ik moet nu naar bed' / 'Ik vind het tijd dat jij weggaat' / 'De tijd gaat snel.'